

Innberetning om utgravning og arkeologisk overvåking i
Haugasundsvika gnr. 76 bnr 1, Lofthus,
Ullensvang, Hordaland.

26.06.94-29.06.94 og 27.09.94-30.09.94

av Arne J. Larsen

Haugasundsvika er ei vid bukt sør for Ullensvang kirke. På reguleringsplaner fra 1960-årene er Haugasundsvika inntegnet som friområde og badeplass for Lofthus. Gjennom mange år før og etter reguleringsplanen er imidlertid vika blitt brukt som tømmeplass for jord- og steinmasser fra jorddyrking og Og den årelange påfyllingen av masser førte til at en stor del av strandsonen ble overdekket.

Ifølge lokale opplysninger skal det ha vært 27 kirkebåtstøer i Haugasundsvika. I debatten omkring friområdet er det hevdet at de fleste støene er blitt tildekt av utfyllingsmassene. Et dokument fra 1992 oppgir at av de 27 opprinnelige støene var det da bare 2 som var synlige.

I desember 1992 vedtok Ullesnsvang herad en utbyggingsplan for Haugasundsvika hvor det bl.a. ble bestemt at båtstøene skulle restaureres.

I uttalelser til utbyggingsplanen for Haugasundsvika viste Hordaland fylkeskommune ved kulturetaten bl.a. til at båtstøene var å oppfatte som automatisk fredete kulturminner, og at alle tiltak som berørte støene måtte skje i samarbeid med Historisk museum i Bergen.

Juni 1994 var anleggs arbeidet i Haugasundsvika kommet så langt at man skulle til å fjerne fyllmasser i området hvor det var helt og delvis synlige rester etter båtstøer. (fig. 2-3). Da støene, eller rettere det systemet de representerer, trolig går tilbake til middelalderen, ble det faglige ansvaret ivare tatt av Middelaldersamlingen, Arkeologisk institutt ved undertegnede.

I det følgende blir det som foran er kalt båtstøer bli omtalt som vorrer. I Ivar Aasens Norsk Ordbog finner vi følgende definisjon av vor eller vorr: "En Steenbrygge, en Rad af Stene paa hver Side af en "Stød" eller Landningsplads, nedlagt for at befæste Lunnerne og til at træde paa ved Landstigningen. Alm. vest og nord i Landet. I Nordl. Vorr."

Da arbeidet startet var det dels på den åpne nordre del av stranda synlige rester av tre sikre og en usikker vorr.(fig.4).

I den sørlige delen var det dels i forkant av fyllmassene,dels i flomålet synlig stein som så ut til å tilhøre i alt 5 vorrer. (fig.5).

Det arkeologiske arbeidet i Haugasunsvika ble utført i to etapper

I første etappe,26.6.- 29.6,var arbeidet konsentrert om å lokalisere en eventuell bevart østlig utstrekning av de sørligste vorrene som bortsett fra en del stein i flomålet var dekket av fyllmasser.(fig.6). Fjerningen av fyllmassene ble hovedsakelig utført med gravemaskin.(fig.7).

Det viste seg i flere tilfeller å være svært vanskelig å skille mellom steiner som tilhørte en vorr-konstruksjon og de som var tilfeldig plassert i fyllmassene.(fig.8).

Vorrene er lagt opp som kistemurer det vil si at det mellom to rekker av oppmurte steiner,ofte kalt murskall,er ei murkjerne av større og mindre tilfeldig plasserte stein og annen.

Det beste eksemplet på konstruksjonsmåten er vor nr.5,som er den best bevarte.(fig.9).

Det lyktes å konstatere større og mindre deler av ytter-skallene på de fleste av de overgravde vorrene.

Når det gjelder murkjernene var det vanskeligere å fastslå hvilke steiner som lå på sine opprinnelige plasser og hvilke som hørte til fyllmassene.

I løpet av den andre etappen i Haugasundsvika ble østre avslutning for de sørligste vorrene mer og mindre sikkert fastlagt.Og samtlige ni vorrer ble renset fri for steiner man med sikkerhet kunne bestemme ikke tilhører konstruksjonene, og for vegetasjon og annet som virket skjemmende på kulturminne

Vorrene er nummerert 1-9 regnet fra nord mot sør:

Vorr 1 består hovedsaklig av store stein i en nokså uryddig formasjon, men den har opprinnelig vært lagt opp som en kistemur.

Lengde: 11 m

Bredde: 2 m

Fig.10-11

Vorr 2 avstand fra 1 ca. 10 m, samme konstruksjon som nr. 1, men er bedre bevart.

Lengde: 11 m

Bredde: 2 m

Fig.12-13

Vorr 3 avstand fra 2 ca. 10 m, relativt godt bevart i en klar kistemur konstruksjon.

Lengde: 10 m

Bredde: 1,80 m

Fig.14

Vorr 4 avstand fra 3 ca. 8 m, dårlig bevart

Lengde: 10 m

Bredde: 1,80 m

Fig.15 (midt på bildet)

Vorr 5 avstand fra 4 ca. 60 m, meget godt bevart kistemur-konstruksjon. I østre del er det for få år siden blitt gravd ned en plast-avløpsslange og den er blitt dekket av singel. Plastslangen, men ikke singelen, er fjernet.

Lengde: 14,30 m

Bredde: 1,90 m

Fig.16-22

Vorr 6 avstand fra 5 4 m, relativt godt bevart kistemur-konstruksjon.

Lengde: 13 m

Bredde: 2,10 m

Fig.23-25

Vorr 7 avstand fra 6 3,40 m,dårlig bevart
kistemurkonstruksjon.

Lengde:11,70 m

Bredde:???????

Fig.26

Vorr 8 avstand fra 7 ca. 2 m,dårlig bevart.

Lengde:8,70 m

Bredde:1,90 m

Fig.27

Vorr 9 avstand fra 8 ca. 3 m.Mellom vorrene 8 og 9 er et par
dårlig bevarte lunner.Vorren er lagt opp som ei enkel
rekke av store stein.

De fleste av steinene er antagelig lagt på plass i
relativ sein tid.Her er f.eks.en stein med borehull,og
ett av hullene er det satt ned et rør , formodentlig
for fortøyning.

Lengde:11.50 m

Bredde: 1,50 m

Fig 28

Ut fra prinsippet om at det er best å sikre og formidle restene av den opprinnelige oppmuringen emn en usikker rekonstruksjon,er ingen av vorrene forsøkt restaurert eller gjenoppbygget.

Etter at det meste av fyllmassene er fjernet og strandsonen er rensset opp ligger de mer og mindre godt bevarte vorrene som uryddige steinstrenger bortover stranda.(fig.29-30).

Vorrene kan ikke sikkert dateres.Men de representerer trolig, som det er nevnt foran et eiendoms- og et båtlandingsrett system som iallfall går tilbake til da kirka ble bygd.

Ullensvang kirke var sognekirke for begge sider av Sørfjorden. Og fra skriftlige kilder og lang tradisjonm vet man at det var gårdene på vestsida av Sørfjorden som brukte vorrene og støene når de skulle til gudstjeneste i kirka ovenfor Haugasundsvika(fig. 31-32).

Bergen 09.12.94

Arne J. Larsen

FIG. 1

FIG. 2

FIG. 3

FIG. 4

FIG.5

FIG.6

FIG.7

FIG.8

FIG.9

FIG.10

FIG.11

FIG.12

FIG. 13

FIG. 14

FIG. 15

FIG. 16

FIG.17

FIG.18

FIG.19

FIG.20

FIG.21

FIG.22

FIG.23

FIG.24

FIG.25

FIG.26

FIG.27

FIG.28

FIG.29

FIG.30

FIG.31

FIG.32

Khalina (Shipyard's)
Bjelle

30 Tuesday 30.

Hangarundersökte

Mail yr rorrem.

		Jan
1	L = 11 m B = 2 m	19 18; Van 1 f. N
2	L = 11 m B = 2 m	20 " 2 f. ØSK
3	L = 16 m 2 m	21 " 3 f. "
4	L = 10 m B = 1,80 m	
5	L = 14,30 m B = 1,90 m	
6	L = 13, - m B = 2, 10	
7	L = 11, 70 B =	
8	L = 8, 70 B = 1, 90	
9	L = 11, 50 B = ca. 1, 50 m	

117
Jeg har arbejdet om m. 4; hævningen etc.
5 m best betalt!

30.9.

Instansel an alle wasser.

1 - 2 : ~~7,10 m~~ 10,10 m

2 - 3 7,20 m 10,20 m

4 - 5 10,80 —

5 - 6 4 m

6 - 7 3,40 —

7 - 8 1,70 —

8 - 9 2,80 —